

Duchovná obnova Wellness in God „Priateľstvo“

11. 11. 2017, Senec, o. Juraj Vittek

Priateľstvo: alternatíva k individualizmu

Tieto obnovy žien, ktoré už sa stali tradíciou, dostali spontánne názov *Wellness in God*. Tento názov mal naznačiť, že si tu ženy aj fyzicky aj psychicky oddýchnu, je tu aj „wellness“ v tom fyzicko-psychickom slova zmysle a určite potrebujeme aj takúto „rekreáciu“. Niečo také poznali aj v najprísnejších kláštoroch. „Ak je tetiva luku stále napnutá, môže sa zlomiť“. Je potrebné aj určité uvoľnenie, nervové, psychické i fyzické. Ale súčasná doba neposkytuje skutočný odpočinok, pretože ho hľadá výlučne v uspokojovaní príliš povrchných potrieb. Wellness, ako ho predstavuje dnešná doba, nedáva skutočné blaho. Človek má oveľa hlbšie potreby, ako je egoistické uspokojenie, ktoré kresťanská tradícia zhrnula do pojmu *concupiscentia*, žiadostivosť, a nemyslela tým iba tie najnižšie fyzické pudy, ale celú zmyslovosť, vášne, emócie. Človek má oveľa hlbšie a osobnejšie potreby, je to najmä osobná potreba lásky, priateľstva, prijatia, seberealizácie, rastu.

Moderná psychológia hovorí o hierarchii túžob v ľudskom srdci. Abraham Harold Maslow, americký psychiater a psychológ skúmal hierarchiu ľudských túžob a potrieb a zostavil tzv. Maslowovu pyramídu ľudských potrieb. Na samotnom spodku pyramídy sú najnižšie a najbezprostrednejšie túžby – biologické, fyziologické potreby (potreba dýchať, spať, jesť, piť a pod.), vyššie potom sú potreby istôt (istota zamestnania, príjmu, bezpečnosť, istota rodiny, zdravia, sociálneho zabezpečenia), potom nasledujú potreby spoločenské (priateľstvo, partnerský vzťah, potreba rodiny, vlasti, sociálnej skupiny), potom nasledujú ešte vyššie potreby a túžby po dôležitosti (rešpekt zo strany okolia, ocenenie, uznanie, prestíž, vplyv, spoločenské postavenie, sloboda a nezávislosť). Na samom vrchu pyramídy túžob je túžba po seberealizácii (inštinktívna túžba niečo dokázať, využiť svoje schopnosti, niečo po sebe zanechať, vytvoriť, byť účastným na nejakom diele). Ale Maslow veľmi správne podotýka, že nad pyramídou ľudských potrieb je ešte jedna, najdôležitejšia a najvyššia, hoci najmenej bezprostredná a najmenej naliehavá, a to je túžba po transcendentnosti, seba prekročení. Je to vlastne túžba, ktorá je túžbou po Bohu, je to túžba po naplnení konečného a posledného zmyslu ľudskej existencie. Ak táto zostane nenaplnená, človek nemôže dosiahnuť šťastie.

Preto kresťanská tradícia má svoju vlastnú predstavu toho najhlbšieho „wellnessu“, ktorý nazýva výrazom *beatitudo*, blaženosť¹. Je to cieľ života človeka, a blaženosť človek dosiahne vo videní Boha. Ježiš naznačil cestu, ako sa stať blaženým v „blaženstvách“ alebo ako ich poznáme „blahoslavenstvách“. Preto názov *Wellness in God* naznačuje toto zameranie skutočného kresťanského Wellnessu, večnej blaženosti v Bohu. Svätý Filip Néri hovorieval v tomto zmysle, že niet skutočnej rekreácie (*la ricreazione*) bez Stvoriteľa (*il Creatore*). Pán Ježiš naznačil jediný dôsledný a posledný spôsob odpočinku, ktorý máme na mysli aj keď sa modlíme za „odpočinutie večné“: „Podťe ku mne všetci, ktorí sa namáhate a ste preťažení, a ja vás posilním (*ἀναπαύσω* - dám vám odpočinok, občerstvím vás). Vezmite na seba moje jarmo a učte sa odo mňa, lebo som tichý a pokorný srdcom; a nájdete odpočinok (*ἀνάπαυσιν*) pre svoju dušu. Moje jarmo je príjemné a moje bremeno ľahké“ (Mt 11, 28-30). Ježiš vyzýval svojich učeníkov strávených v službe a obliehaných potrebami ľudí: „Podťe vy sami do ústrania na púste miesto a trochu si odpočinite (*ἀναπαύσασθε*).“ Lebo stále prichádzalo a odchádzalo mnoho ľudí a nemali sa kedy ani najesť.“ Táto *ἀνάπαυσις* je ten najlepšie wellness pre človeka.

¹ SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa Theologiae* (STh), I-II, q. 1.

Avšak svetáctvo sa dostáva do kresťanskej spirituality aj prostredníctvom moderného gnostického pokušenia. Pápež František upozorňuje na toto „čaro gnosticizmu, viery uzatvorenej do subjektivismu, v ktorom človeka zaujíma len určitá skúsenosť alebo určitý rad úvah a poznatkov, ktoré vraj dokážu priniesť útechu a svetlo, ale daný človek v konečnom dôsledku zostane pre ne zatvorený v imanencii svojho vlastného rozumu a citov“ (EG, 94). A tak *“prechádzame k tomuto tak trochu zľahčenému „soft“ náboženstvu, kdesi vo vzduchu a na ceste gnostikov”*. V Caserte povedal kňazom: “Hovorí sa, že v tejto dobe upadla religiozita, ale ja si to veľmi nemyslím. Pretože sú tu prúdy, školy intímnej religiozity, ako gnostici, ktorí robia pastoráciu podobnú predkresťanskej modlitbe, predbiblickej modlitbe, modlitbe gnostickkej, a gnosticizmus vstúpil do Cirkvi cez tieto skupiny súkromnej, intimistickej zbožnosti. Toto nazývam intimizmom. Intimizmus nie je dobrý, je to čosi iba pre mňa, že som pokojný, cítim sa plný Boha. Je to trochu ako ísť cestou *New Age*, hoci to nie je to isté.” Ak je modlitba iba afektívna, citová, zážitková, bez pokrmu zjavených právd a skutočného priateľstva s Bohom, tak sa premení na egoistický sentimentalizmus. Idem do kostolíka, keď mám chuť, idem načerpať do kostolíka lepšiu náladu. Takáto modlitba obyčajne nie je trvalá, ako nie sú trvalé emócie. Modlím sa iba, keď mi to chutí a vymýšľam celý rad spôsobov, ako si vytvoriť z modlitby takýto emocionálny wellness. Dokonca sa tento intimizmus prenáša aj do liturgie: *“Pápež Benedikt XVI. neraz pripomenul, že liturgia nesmie byť priestor, kde sa uplatňuje osobná tvorivosť. Ak si ju začneme upravovať podľa nášho vkusu, vytratí sa z nej aspekt božskosti a zmení sa na smiešne, profánne a nudné divadlo. Existuje reálna hrozba, že napokon dospejeme k liturgii, ktorá bude vyzerat’ skôr ako komická opera alebo víkendová oslava prinášajúca potešenie a trochu zábavy po namáhavom a často strastiplnom pracovnom týždni. Po takomto predstavení sa veriaci rozídu a vrátia domov bez toho, aby zažili osobné, intímne stretnutie s Bohom a aby si ho priniesli do svojho srdca”* (kard. R. Sarah).

Už Ján Pavol II. upozornil na pokušenie „intimistickej a individualistickej spirituality“, ktorá protirečí Vteleniu a teda základu evanjelia. Ale najmä pápež František vo svojej exhortácii *Evangelii gaudium* urobil veľmi neúprosnú diagnózu tohto pokušenia a toho, ako zasahuje mysle a srdcia kresťanov: „Veľkým nebezpečenstvom v dnešnom svete, poznačenom rôznorodou a vtieravou ponukou konzumizmu, je sebecký smútok, ktorý vyviera z pohodlného a skúpeho srdca, z horúčkovitého vyhľadávania povrchných radostí, z izolovaného svedomia. Keď sa vnútorný život uzavrie do vlastných záujmov, nezostane v ňom miesto pre druhých, chudobní tam už nemajú priestor, Boží hlas nepočuť, ustane sladká radosť z jeho lásky, vyhasne entuziazmus pre konanie dobra. Aj veriacim hrozí vážne a trvalé riziko.“ Koreň individualizmu je v odklone od Boha a od kresťanstva, ale podľa pápeža Františka „svoje vyjadrenie môže nájsť aj v náboženskom živote – v duchovnom konzumizme blízkom chorobnému individualizmu“. Pápež František používa veľmi bohatú terminológiu, ktorou vyjadruje najrozmanitejšie prejavy individualizmu v kresťanskom živote: intimizmus, autoreferencialita, konzumizmus, teológia prosperity, spiritualita blahobytu, egoizmus, exkluzivita, imanentizmus, gnosticizmus, polarizácia atď. Urobil som o tom nedávno reláciu vKontexte.

Skutočnou alternatívou individualizmu je priateľstvo. Mnohí svätí pochopili, že Ježiš prináša ľudstvu liek priateľstva. Už aj pohanskí autori ako bol Cicero či Aristoteles povedali hodnotné veci o priateľstve, ale Ježiš Kristus, Vykupiteľ človeka, prináša človeku plnosť priateľstva ako vykúpenie z izolovanosti vlastného egoizmu: „Nazval som vás **priateľmi**, pretože som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca“ (Jn 15, 15). Kresťanská láska je priateľstvo a kresťanská modlitba je priateľstvo, ako sa s prenikavosťou vyjadrila svätá Terézia z Avily: „Modlitba srdca je podľa mňa dôverný vzťah priateľstva, v ktorom sa zdržiavame často v samote jedného s jedným s tým Bohom, o ktorom vieme, že nás miluje“ (Život, k. VIII, 5). Kresťanskí učitelia prinášajú hlboké učenie o priateľstve. Svätý Tomáš Akvinský v kľúči priateľstva vysvetľuje aj samotnú podstatu kresťanskej lásky. Autentickí kresťania sú expertami na priateľstvo. A v tom spočíva ich autentické svedectvo, ktoré je skutočnou alternatívou pre tento svet: „**Podľa toho** spoznajú všetci, že ste moji učeníci, ak sa budete navzájom milovať“ (Jn 13, 35). Dnešní ľudia takmer vôbec nemajú skutočných priateľov. Priateľstvo je skutočnou kultúrnou alternatívou pre tento svet. Vidíme to aj v kresťanských kultúrnych prejavoch.

Práve v kľúči priateľstva Vás pozývam prežiť aj tohtoročný *Wellness in God*, ktorý sa má stať skutočnou alternatívou pre svetský Wellness, neschopný dať človeku skutočné blaho.

Oratoriánska metóda priateľstva

Tolkienove romány, skrz-naskrz preniknuté katolíckym duchom Evanjelia, sú preniknuté duchom priateľstva. Tolkien už ako dieťa dýchal túto atmosféru priateľstva v birminghamskom Oratóriu. "Matka (J.R.R.Tolkiena) čoskoro objavila birminghamské Oratórium, veľký kostol na predmestí Edgbaston, o ktoré sa staralo spoločenstvo kňazov. Určite medzi nimi nájde priateľa a chápaného spovedníka. A čo viac: k Oratóriu patrilo Gymnázium svätého Filipa, ktoré spravovali tamojší kňazi, kde bolo školné nižšie ako u Kráľa Edwarda a kde mohli jej synovia dostať katolícku výchovu. A (čo bol rozhodujúci faktor) hneď vedľa školy bol dom na prenájom. A tak sa začiatkom roku 1902 s chlapcami presťahovala z King's Heath do Edgbastonu a Ronald a Hilary, v tej dobe vo veku desiatich a ôsmich rokov, boli zapísaní do Školy svätého Filipa. Birminghamské Oratórium zriadil v roku 1849 John Henry Newman, vtedy čerstvo obrátený na katolícku vieru. Medzi jeho stenami strávil posledné štyri desaťročia svojho života a v roku 1890 tam zomrel. V roku 1902 nad vysokými sálami Oratória v Hagley Road stále ešte trónil jeho duch a k spoločenstvu patrilo ešte stále veľa kňazov, ktorí bývali jeho priateľmi a slúžili pod ním. Jedným z nich bol vtedy štyridsaťtriročný otec Francis Xavier Morgan, ktorý krátko po tom, čo sa do obvodu prisťahovali Tolkienovci, prevzal povinnosti farára a prišiel na návštevu. Mabel v ňom čoskoro našla nielen chápaného kňaza, ale aj cenného priateľa." (Humphrey Carpenter, J.R.R.Tolkien, Životopis)

Jednou z dôležitých postáv pri vzniku TV Lux bol oratorián otec Juraj Torok. Tento kňaz, ktorého blahoslavený Titus Zeman previedol v druhej výprave na Západ, pôsobil medzi saleziánmi v Ríme a neskôr založil v Amerike Kongregáciu Oratória svätého Filipa Nériho v newyorskej arcidiecéze. V úvode do slovenského vydania Duchovnej cesty Oratória, jedného z normatívnych textov oratoriánskeho spôsobu života, otec Torok napísal: „Tým, že sme sa stali občanmi sveta, sme objavili, že priateľstvo je univerzálna forma vzťahu medzi ľuďmi. A keď nám Pán odhalil svoje vlastné priateľstvo, prostredníctvom Filipa Nériho sme spoznali, že základom priateľstva je dobrotivosť.“ Vieme, že všetko, čo otec Juraj robí, sa nesie v duchu priateľstva, je tvorcom priateľstiev, ľudí, s ktorými prichádza do styku robí svojimi priateľmi a on sa stáva ich priateľom. Ľudí často nazýva priateľmi. Stal sa pravým synom svätého Filipa Nériho, ktorý okolo seba zhromažďoval priateľov, stal sa ich priateľom, a vytváral hlboké priateľstvá. Ako hovorí duchovná cesta: „Preto naše oratoriánske spoločenstvá nie sú početné. Sú to „rodiny“, v ktorých „každá tvár je poznaná a milovaná“.“ Apoštolát, ktorý vykonával spočíval predovšetkým v stretnutí. Autenticita osobných vzťahov, ktoré boli ovocím jeho krásneho človečenstva, ale aj asketického cvičenia, ho stvárňovala a stávala sa – a to nie ako ovocie nejakej stratégie – metódou jeho evanjelizácie: cez teplo priateľstva prechádzalo ohlasovanie Slova, bez pripravených prednášok, v lahodnej jednoduchosti pozvania. Jeho životopisec otec Bacci napísal: „Filip sa približoval ľuďom osobitne, raz k jednému, raz k druhému. Rýchlo sa stávali jeho priateľmi.“ Pre Filipa nejestvovali „ľudia“. Boli iba „priatelia“ a všetci sa nimi mohli stať v tom osobnom vzťahu. Celkom oprávnene to možno nazvať apoštolátom prostredníctvom priateľstva. Braudillart píše v úvode do Ponnelle-Bordet-ovho života svätého Filipa Nériho: „Filipínsky duch spočíva v snahe o pohodu, bez naliehania, v snahe nechať, aby každý v hraniciach dovoleného prejavil originalitu svojho myslenia a povahy, v obľubovaní jednak rozličnosti ako aj jednoty, v rešpektovaní originality duší“. Otec Tarugi úplne prijal takýto postoj. Ved' bol získaný pre Krista prostredníctvom filipínskej metódy „srdca“: „Úlohou nášho inštitútu je prihovárať sa srdcu,“ povedal.

„Otec“ je jediný titul, ktorý Filip rád prijímal, „pretože tento titul znel láskou“. Jeho synovia ho intenzívne milovali. Jedným z mnohých svedectiev toho je aj list Francesca Marie Tarugiho, ktorého „uložil“ zo sveta dvoranov a stvárnil z neho Kristovho učeníka. Bol napísaný v Avignone Marcellovi Vitelleschimu, po tom čo už Tarugi opustil Rím, keď sa na výslovný príkaz pápeža stal arcibiskupom tohto mesta, proti vôli Filipa, ktorý ho túžil mať za svojho nástupcu: „hoci som tak veľmi vzdialený, predsa sa cítim byť [v oratoriánskej rodine, ktorá sa túli okolo Filipa a „v kaplnke na poschodišti“]

s vierou a láskou k môjmu drahému Otcovi, pretože verím, že mám zvláštne miesto v jeho mysli [...]. Chcel by som si postaviť izbičku v najväčšej dôvernosti otcovho srdca, pretože verím, že by som tam našiel Ježiša [...]. A keď Otec jasá a srdce mu v hrudi poskakuje od hojnosti lásky, jasal a poskakoval by som ešte aj ja. A keď pristupuje k svätému prijímaniu, bol by som spolustolujúci na tej hostine a sýtil by som svoj hlad. A keď si priloží ústa ku kalichu, umyl by som sa v tej krvi, ktorej kvapka mi spravodlivo patrí, pretože mi to slúbilo jeho ctihodné otcovstvo. Tešte sa z tohto šťastia, z ktorého som sa mohol tešiť taký dlhý čas..." Duchovná cesta hovorí, že kňazi Kongregácie by mali „byť nepriateľmi individuality... a robiť všetko, čo zodpovedá skutočnému a ľudskému priateľstvu, ktoré možno nájsť tam, kde vládne kresťanská láska“.

Tému priateľstva nájdeme v centre života veľkého pápeža Pavla VI., ktorý bol vychovaný v Oratóriu v Bresci. Jeho duchovným otcom bol otec Giulio Bevilacqua. Tam dýchal atmosféru autentického duchovného priateľstva. Pavol VI. ho napokon vymenoval za biskupa a v roku 1965 za kardinála. S jennocitom ho urobil titulárnym kardinálom kostola san Girolamo della Carità, kde žil sv. Filip Neri vyše tridsať rokov a poslal mu dar, klietku s kanárikmi, na spomienku jednoduchosti svätého Filipa Neriho. Montini počas svojich mladých kňazských rokov chodil do oratoriánskeho kostola Chiesa Nuova a robil duchovné stretnutia s ľuďmi, ktorých duchovne viedol. A práve tu oslávil aj 25. výročie svojej kňazskej vysviacky a pri tejto príležitosti daroval reštaurovanie miestnosti „Sala Rossa“, v ktorej sa uchovávali dôležité a vzácne pamiatky na svätého Filipa. Na obrázku jeho výročia nebol nik iný ako svätý Filip Neri. V katechéze stredajšej audiencie 26. júla 1978, venovanej práve priateľstvu, Pavol VI. povedal: „A my sme ešte natoľko idealistami, že si myslíme, že priateľstvo, v pravom a prísnom slova zmysle, je nielen možné, ale má primerané podmienky aj na šťastný rast. ... Priateľstvo predpokladá a rozvíja veľkodušnosť, nezištnosť, sympatiu, solidaritu a zvlášť možnosť vzájomnej obety.“

Ďalším veľkým oratoriánom je svätý František Saleský, patrón modernej komunikácie. Pred takmer dvoma rokmi som krátko pred sviatkom svätého Františka Saleského (24. januára) navštívil hrob svätého Františka v bazilike Navštívenia v Annecy (Savojsko, Francúzsko) a prosil som za naše Oratórium v Bratislave, za našu Farnosť svätej Rodiny v Petržalke, ale aj za naše katolícke médiá na Slovensku, zvlášť za TV Lux. Svätý František Saleský zomrel v Lyone 28. decembra 1622, v roku kanonizácie svätého Filipa Neriho, ktorého poznal prostredníctvom životopisu Antonia Gallonia. Tento životopis mu poslal jeho priateľ, bl. biskup Giovanni Giovenale Ancina, jeden z prvých učeníkov svätého Filipa Neriho. V meste Thonon založil miestnu Kongregáciu Oratória, ktorej sa stal prvým prepoštom a ktorú bl. pápež Pavol VI. nazval "perlou Savojska". František nevnímal kalvínov ako nepriateľov, ale ako bratov heretikov, rebelujúcich proti pravde, ale stále milovaných bratov. Ich hnev odzbrojoval svojou láskavosťou a nesmiernou trpezlivosťou v dialógu. Ešte za chablaiskej misie v Thonon vymenoval pápež Klement VII. roku 1599 úspešného apoštola za pomocného biskupa, až napokon roku 1602 František Saleský celkom prevzal vedenie ženevského biskupstva. Ako prípravu absolvoval cestu do Ríma, kde sa osobne stretol krátko po smrti svätého Filipa Neriho s jeho žiakmi, Cézarom Baroniom, neskorším kardinálom, Antoniom Galloniom a mnohými ďalšími oratoriánmi. S blahoslaveným oratoriánom Giovenalom Ancinom, ktorý bol zároveň v tom čase tiež vymenovaný za biskupa, vytvoril dlhoročné priateľstvo. Svätého Františka Saleského nazývajú zdvorilým, láskavým a optimistickým svätcom. Niektorí odsudzovali veľkú ohľaduplnosť, ktorú prejavoval voči bludárom a hriešnikom. Veľký kazateľ Bossuet mu vyčítal, že "podkladá vankúše pod lakte hriešnikov". No sv. František sa nedal pomýliť. Podľa vzoru Pána Ježiša nestrpel bludy a hriechy, ale bol veľmi láskavý voči bludárom a hriešnikom. A ukázalo sa, že je to nielen najsprávnejšia, ale aj najúspešnejšia metóda v službe Bohu a dušiam. Jednou z veľkých osobností, ktoré svätý František inšpiroval, bol aj bl. kardinál Newman, ktorý v 19. storočí založil Oratórium svätého Filipa Neriho v Anglicku. Jeho kardinálske motto *Cor ad cor loquitur* sa inšpiruje priamo zo spisov svätého Františka. Newman predkladal takúto kultivovanú, vlúdnu a podmanivú svätosť ako ideál pre svojich kňazov. Medzi svätcami s džentlmenským charakterom spomína práve svätého Františka Saleského. Všimnime si niektoré Newmanove charakteristiky džentlmena, v ktorých sa odzrkadľuje schopnosť vytvárať priateľstvo: " Preto je takmer definíciou gentlemana, že je to človek, ktorý nikdy nespôsobuje bolesť. Osob z neho môžeme prirovnať k takzvaným výdobytkom zaisťujúcim osobné pohodlie: je ako pohodlné kreslo či dobrý oheň, ktoré slúžia na rozptýlenie chladu či únavy... Nikde nenájdeme väčšiu

úprimnosť, ohľaduplnosť a zhovievavosť.“ V Návode k nábožnému životu (Filotea) sv. František Saleský venuje niekoľko kapitol práve téme priateľstva, hovorí o svätých, užitočných, neužitočných i nebezpečných priateľstvách a s prenikavým poznaním ľudskej psychológie dáva cenné rady o tom, ako sa skutočné priateľstvá budujú.

Analýza priateľstva

V antickom grécko-rímskom svete sa témou priateľstva zaoberali najmä Cicero a Aristoteles. Kresťania pod vplyvom Zjavenia znovuobjavili priateľstvo ako integrálnu súčasť kresťanského života. Už v Starom zákone nájdeme chváloreči na priateľstvo, ako napríklad v 6. kapitole Sirachovcovej knihy: „Verný priateľ je ako mocná pevnosť, kto takého nájde, nájde si poklad.“ Pán Ježiš sám dáva do popredia priateľstvo ako esenciálnu charakteristiku jeho vzťahu ku učeníkom: „**Nazval** som vás **priateľmi**, pretože som vám oznámil všetko, čo som počul od svojho Otca“ (Jn 15, 15). Učitelia Cirkvi sa snažili o syntézu biblického učenia s učením starovekých pohanských autorov. Krásnu syntézu nájdeme u svätého Tomáša Akvinského.

Je zaujímavé všimnúť si etymológiu slova priateľ, priateľstvo. Po latinsky slovo *amicus*, *amicitia* sa odvodzuje od *amare*. Zdá sa, že aj anglické *friend* či nemecké *Freund* je odvodené od gótskeho *frijón*, teda milovať. A aj slovenské *priateľ* zasa z indického *priyáh* teda „vlastný, milý“, ale najmä od „priateľ“, teda dobroprajnosti, priazne. Teda priateľ je ten, kto mi praje dobro, je priaznivo naklonený, má ma rád. Svätý pápež Gregor Veľký hovorí, že priateľ, *amicus* je *quasi animi custos*, teda strážca duše. Aelredus z Rievaulx k tomu dodáva *amicus est custos amoris*, teda strážca lásky. Odvodzuje teda priateľstvo/*amicitia* od *amor*. Svätý Izidor Sevilský, veľký majster Etymológie, pridáva síce diskutabilnú, ale krásnu etymológiu z rybárčenia – *amicus ab hamo*, teda od háčika – priateľstvo je puto, reťaz lásky, *catena caritatis*. Svätý Filip Néri často citoval jeden petrarcovský sonet: „Chcel by som od teba vedieť, ako je to / s tou sieťou lásky, ktorá obopína všetkých.“ Čiže videl priateľstvo ako „sieť lásky“. Cicero hovoril, že priateľstvo *nie je nič iné ako súlad všetkých ľudských i božských vecí v dobroprajnosti a láske* (*Laelius VI, 20*). Aristoteles vyjadruje priateľstvo termínom *philia*. Svätý Tomáš vníma samotnú lásku v kľúči priateľstva. Keďže Boh je láska, *Deus caritas est*, a láska (*caritas*) sa definuje ako priateľstvo, tak priateľstvo nadobúda ústredný význam v kresťanskom videní Boha, človeka a sveta.

V románskych rečiach, akou je taliančina, sa zachoval tento rozmer priateľstva a lásky aj v bežnej reči. Taliani, keď chcú povedať „mám ťa rád“, to vyjadria výrazom „ti voglio bene“, teda doslova „chcem ti dobre“, ale môžeme to preložiť aj „chcem tvoje dobro“, alebo „chcem dobro pre teba“, v zmysle „prajem ti dobro“. Môže to mať aj význam „si pre mňa dobro, a toto dobro chcem“, čo Španieli vyjadria ešte výraznejšie „te quiero“, teda „chcem ťa“. Lenže už pri tejto prvej charakteristike priateľstva musíme urobiť malú odbočku.

Emocionálna túžobná (žiadostivá) láska a priateľská láska

Musíme rozlíšiť emocionalitu a slobodnú vôľu, emocionálnu lásku a rozumovo-vôľovú lásku. Sú to dva druhy lásky. Svätý Tomáš Akvinský v stati o vášňach (*de passionibus*), teda pri vysvetľovaní emotionality človeka, vysvetľuje, že láska sa nachádza aj na emocionálnej úrovni. Tam sa však nerodí priateľstvo v pravom slova zmysle. Dnes žijeme dobu preceňovania emócií, „tyraniu emócií“. Emócie považujeme za „vrcholne ľudské“, že to, čo robí človeka človekom sú emócie. Svätý Tomáš ich nazýval „vážne“, latinsky *passiones*. Ale Tomáš naznačuje správne, že emócie nie sú v skutočnosti to najľudskejšie, pretože sú skôr v nižšej časti človeka, zmyslovej časti. Teda aj zvieratá majú emócie, majú vážne. Podľa Tomáša emócie sú dôsledkom „telesných pochodov“ (*transmutatio corporalis*). Dnes by sme povedali, sú dôsledkom biochemických procesov. Emócie sú veľmi bezprostredné, „citeľné“ a dnes sa veľmi zdôrazňuje ich význam. Aj priateľstvo vnímame v kľúči emócií. Keď dnes povieme, že láska a priateľstvo musí byť dôsledkom vôle a rozumu, tak to vnímame ako „priateľstvo

z rozumu“, teda ako niečo negatívne, ako čosi málo spontánne, ľudské. A tak aj pod „priateľstvom“ myslíme vzťahy založené skôr na „emocionálnych potrebách“. Je základnou charakteristikou priateľstva cit, pocit, čo cítim? Svätý Tomáš s veľkou prenikavosťou analyzuje vášne a emocionalitu ako čosi iracionálne, je to iracionálny pohyb zmyslovej časti, ako istý biochemický popud smerom k zmyslovému, citovému dobru. Dnes mnohí rozlišujú emócie na pozitívne a negatívne. Pozitívne považujú za dobré, negatívne za zlé. Je to veľmi nepresné a zavádzajúce rozlišovanie. Svätý Tomáš Akvinský rozlišoval dva základné druhy emócií: 1) emócie túžby (*passiones concupiscibili*) sa zameriavajú na zmyslové dobro/resp. Jedni sú zamerané na prítomnosť dobra (sú to príjemné emócie), iné sú výsledkom neprítomnosti dobra, príp. prítomnosti zla (sú to nepríjemné emócie). Okrem emócií túžby sú aj impulzívne emócie (*passiones irascibili*), ktoré vyjadrujú obtiažnosť v dosahovaní dobra resp. ťažkosť v unikaní pred zlom. Sem patria emócie ako odvaha, strach, nádej a podobne. Rozlišovanie emócie na pozitívne a negatívne vyjadrujú našu dobu preceňujúcu emócie – zameriava sa na príjemné emócie a uteká pred nepríjemnými. Hľadá emocionálnu príjemnosť. Tak chápe aj wellness, teda ako emocionálnu a zmyslovú pohodu. Ide o „biologickú pohodu“, „biochemickú pohodu“. Ide o život ako *bios*, ktorý vyhladáva príjemnosť.

O láske možno hovoriť aj v emocionálnej a zmyslovej rovine. Vtedy je láska emóciou túžby. V tomto zmysle emocionálna láska nájde zalúbenie v nejakom zmyslovom dobre, príjemnom pociť v prítomnosti toho dobra (možno hovoriť aj o sympatii), potom vzbĺkne túžba po tom dobre, a napokon vlastnenie dobra v istom stave spokojnosti (emocionálna radosť). Táto emocionálna láska je v podstate iracionálna, je to príjemná biochemická reakcia na podnet. Ak hovoríme o „chcení“, ide o zmyslovú vôľu, ktorú by sme v slovenčine asi lepšie vyjadrili zvratným tvarom „chce sa mi“, a nie „chcem“ v pravom zmysle slova. Je to chcenie ako výsledok príjemnosti, nie výsledok rozumového chápania dobra.

Teraz sa vráťme k téme dobroprajnosti (*benevolentia*). Ak poviem niekomu „mám ťa rád“ (ti voglio bene, te quiero) – môžem v tom byť dva druhy lásky: 1) láska túžby (*amor concupiscentiae*) alebo 2) priateľská láska (*amor amicitiae*). V prípade túžobnej lásky ide o emocionálnu lásku smerom k objektu zmyslovej a emocionálnej túžby. Odráža to aj španielsky výraz pre „mám ťa rád“ *te quiero*, doslova túžim po tebe, si mojím emocionálnym dobrom. Je mi s tebou dobre. Aristoteles vidí takúto túžobnú lásku aj vtedy, keď poviem: mám rád víno. Je objektom mojej zmyslovej túžby pre príjemnú chuť, či príjemné účinky. Ale nepoviem, že sa priateľím s vínom. Priateľská láska je osobná láska a je výsledkom rozumového spoznania dobra osoby. Iba rozum dokáže vidieť osobu ako dobro a chcieť toto dobro. Takto vzniká priateľská láska, ktorá je osobná, lebo vidí osobu ako dobro. Iba rozumom môžem chcieť osobu ako dobro samo v sebe. Emocionálna láska vníma osobu iba ako dobro čiastočné, nie samo v sebe, vidí príjemné aspekty – vzhľad, hlas, postava, spôsob správania. Emocionálna láska sa zamierava na príjemný pocit, ktorý tieto aspekty v nej vyvolávajú. Je preto skôr egoistická. Nemožno ju nazvať priateľstvom, je to naopak skôr egoizmus. Človek milujúci touto túžobnou emocionálnou láskou si môže vytvoriť ilúziu veľmi vznešeného a nesebeckého záujmu, ale v podstate hľadá hlavne príjemný pocit spojený s objektom takejto emocionálnej lásky. A hľadá príjemný pocit, nie dobro osoby samotnej. Ak aj napríklad je ochotný priniesť obety, prináša ich nie pre dobro milovanej osoby ako takej, ale preto, lebo mu to spôsobuje príjemný pocit, dovoľuje byť v prítomnosti milovaného objektu a to je spojené s príjemným pocitom. Keď tento pocit nie je, záujem o osobu odíde, ochota prinášať obety zmizne. Iba priateľská láska dokáže chcieť dobro osoby aj vtedy, keď to nie je spojené s príjemným pocitom.

Priateľská láska ako dobroprajnosť (*benevolentia*), vzájomnosť, reciprocita (*mutua amatio*) a spoločenstvo (*communio, conversatio, communicatio*)

Videli sme, že priateľská láska má základ v rozume a vôli. Paradoxné na tom je, že tzv. „láska z rozumu“ nemá základ v rozume, ale v zmyslovej túžbe. Rozum iba napomôže, ako toto zmyslové dobro dosiahnuť. Ak milujem „z rozumu“ – nehľadám dobro tejto osoby, ale hľadám napríklad jej peniaze, existenciálne zabezpečenie, mladú krásu, ktorú si viem kúpiť, teda nejaké zmyslové dobro.

Hľadám „partiu“, ktorá bude pre mňa nejakým spôsobom príjemným ziskom. Keď hovoríme, že priateľská láska má základ v rozume, tak to neznamená vypočítavosť či chlad. Práve naopak. Vypočítavosť je vždy prítomná skôr v emocionálnej láske – pretože hľadám svoje dobro a tým je príjemný pocit z dosiahnutého zmyslového dobra. Emocionálnou a zmyslovou láskou môžem milovať veci – rozličné veci môžu vyvolávať vo mne príjemné pocity a zmyslový pôžitok – zmyslová láska sa môže zamerať na pečenú kačku či pohár vína, emocionálna láska môže vytvárať citový vzťah k zvieratám, vlasti, domovu, autu, teda k čomukolvek, čo je schopné vytvoriť príjemnú emocionálnu odozvu. Ak ide o ľudskú osobu, aj tú dokážem milovať emocionálnou láskou túžby, ale nehľadám vtedy v skutočnosti osobu, ale len príjemnú emocionálnu odozvu, ktorú vyvoláva jej prítomnosť, resp. rozličné čiastočné aspekty ako je vzhľad, hlas, postava, spôsob správania, zábavnosť a pod. Pri emocionálnej láske v skutočnosti nehľadám dobro milovanej osoby ako takej, ale príjemný pocit, príjemnú emocionálnu odozvu. Preto je to čistý egoizmus. Zmyslová a emocionálna láska je egoistická, lebo je výsledkom zmyslovej túžby a tá nehľadá dobro osoby, ale vlastné dobro – príjemný pocit.

Napriek tomu, že priateľská láska sa nezakladá na zmyslovej túžbe a emocionálna láska nie je priateľstvom v pravom slova zmysle, predsa sa hovorí o priateľstvách v rozličných významoch. Aristoteles priznáva, že jestvujú tri druhy priateľstva: 1) priateľstvo založené na príjemnosti, 2) priateľstvo založené na užitočnosti, 3) priateľstvo založené na dobroprajnosti. Prvé priateľstvo je založené na príjemnom pociť v zmysle zábavy. V tomto zmysle sa ideme zabaviť s priateľmi, muži ideme spolu na pivo, či ženy idú spolu nakupovať, ideme spolu na zábavu, či do divadla. Druhé priateľstvo je založené na tom, že byť spolu je užitočné. Na tomto princípe je založené „priateľstvo“ medzi kolegami v práci, „priateľstvo“ členov politickej strany a pod. Ale tieto priateľstvá nie sú priateľstvami v pravom slova zmysle. Ja ich niekedy nazývam aj „kamarátčákmi“. V tomto zmysle sú priateľmi aj diabli, ktorí vytvárajú aliancie, ale spája ich skôr užitočnosť, pretože majú rovnaký cieľ – nenávisť voči Bohu. To neznamená, že priateľstvo založené na príjemnosti či užitočnosti je automaticky morálne zlé. Nie sú to však priateľstvá v pravom zmysle slova. Iba tretie priateľstvo založené na počestnosti je priateľstvo v pravom zmysle slova. Je o priateľstvo, v ktorom ide o vzájomnú cestu k dobru osoby ako takej, nie k vlastnému prospechu nejakého zmyslového dobra ako je príjemnosť, zábava, užitočnosť a pod. Čo je to však dobro osoby ako takej? Čnosť! Skutočným dobrom, ktoré chcú spoločne praví priatelia je čnosť! Dokonalosť osoby ako takej. V priateľstve priatelia chcú toto dobro čnosť a spoločne k nemu kráčajú. Krásne o takom priateľstve píše svätý Gregor Nazianský, keď opisuje svoje priateľstvo so svätým Bazilom. Na začiatku hovorí, že na počiatku ich priateľstva bola úcta. Bazila si všetci vážili pre jeho čnosť. Tu vidíme *počestnosť* ako základ priateľstva: „To bola predohra nášho priateľstva, tu bola prvá iskra našej vzájomnej náklonnosti; takto nás zranila obapolná láska. Po čase sme sa navzájom priznali k svojej túžbe, k filozofii, ktorá nás oboch zaujala. Vtedy sme už boli jeden pre druhého všetkým: bývali sme pod jednou strechou, jedli sme pri jednom stole, spoločne sme pracovali. Mali sme jeden a ten istý cieľ a naša túžba nás spájala zo dňa na deň vrúcnejšie a pevnejšie. Viedla nás rovnaká nádej na získanie vedomostí, čo ináč budí medzi ľuďmi najväčšiu závisť. Medzi nami však závisť nebola, ale zápolenie sme si cenili. A súperili sme nie v tom, kto z nás bude prvý, ale kto dopraje prvenstvo druhému, lebo každý pokladal slávu druhého za svoju. Zdalo sa, akoby v oboch bola jedna duša, ktorá oživuje dve telá. Aj keď nemožno vôbec veriť tým, čo tvrdia, že všetko je prítomné vo všetkom, nám možno pokojne veriť, že sme boli každý v tom druhom a pri druhom. Obaja sme sa namáhali a usilovali len o jedno, o čnosť a život pre budúcu nádej. A tak sme sa pripravovali vystáť sa z tohto sveta prv, ako ho budeme musieť opustiť. Toto sme mali pred očami a podľa toho sme usmerňovali svoj život i celú svoju činnosť: riadili sme sa Božími prikázaniami a jeden druhého povzbudzovali v úsilí o čnostný život“ (*Oratio 43, in laudem Basilii Magni*, PG 36, 514-523). O podobnom priateľstve čítame aj v posledných riadkoch *Apológie pro vita sua* blahoslaveného Johna H. Newmana, ktorého spájalo hlboké priateľstvo s otcami oratoriánmi a najmä s Ambrózom St. Johnom: „Zakončil som túto históriu o sebe menom sv. Filipa v deň jeho sviatku. A keď tak robím, komu ju môžem vhodnejšie venovať ako pamätník náklonnosti a vďaky, než synom sv. Filipa, svoji najdrahším bratom z tohto domu, kňazom Birminghamského Oratória, Ambrósovi St. Johnovi, Henry Austin Millsovi, Henrymu Bittlestonovi, Edwardovi Caswalovi, Williamovi Paine Nevilleovi a Henrymu Ignatius Dudley Ryderovi, ktorí mi boli takí verní, ktorí tak cítili moje potreby, ktorí boli takí zhovievaví pri mojich chybách, ktorí ma preniesli cez tak mnoho

skúšok, ktorí neodopreli nijakú obeť, ako som ju požadoval, ktorí boli takí mužní v ťažkostiach, ktoré som ja zapríčinil, ktorí vykonali tak mnoho dobrých skutkov a dovolili mi mať ich dôveru, s ktorými som tak dlho žil a s ktorými dúfam, že zomriem. A tebe najmä, drahý Amrose St. John, ktorého mi dal Boh, keď on odobral každého iného, ktorý si spojku medzi mojím starým a mojím novým životom, ktorý si mi bol teraz počas 21 rokov taký oddaný, taký zhovievavý, taký horlivý, taký starostlivý, ktorý si mi dovolil oprieť sa tak tesne o teba, ktorý si ma z tak zblízka pozoroval, ktorý si nikdy nemyslel na seba, keď išlo o mňa“ (*Apologia pro vita sua*, V, SSV, Trnava 1943, str. 371).

Svätý Tomáš Akvinský sa odvoláva práve na Aristotela, keď predstavuje kresťanskú syntézu priateľstva s kresťanskou nadprirodzenou láskou, *caritas*. Najhlbší základ akéhokoľvek ľudského priateľstva vidí v priateľstve s Bohom. Svätý Tomáš Akvinský predkladá v stati o láske (nadprirodzenej láske *caritas*) tri charakteristiky priateľstva: dobroprajnosť (*benevolentia*), reciprocita, vzájomnosť (*mutua amatio, redamatio*) a spoločenstvo (*communio, conversatio, communicatio*). Pri priateľskej láske nechcem dobro pre seba ako príjemný pocit či pôžitok (žiadosťivá a túžobná láska), ale chcem dobro pre samotnú osobu (*benevolentia*), ba vnímam osobu ako dobro samo v sebe. Teda nechcem nejaké jej dobro pre seba, pretože je príjemné pre mňa. Chcem dobro osoby ako takej. V priateľstve však musí byť vzájomnosť, reciprocita (*mutua amatio*). Priatelia sú dobroprajní navzájom – „priateľ je priateľovi priateľom“. Ale táto vzájomnosť sa zakladá na nejakej komunikácii, vytvára spoločenstvo dobra navzájom (*communio, conversatio, communicatio*).

Potom sv. Tomáš pokračuje, že kresťanská nadprirodzená láska (*caritas*) sa zakladá na komunikácii s Bohom, na spoločenstve s Bohom, ktorý mi dáva účasť na svojej blaženosti. Na tom sa zakladá priateľstvo s Bohom. Láska zakladajúca sa na takejto komunikácii sa nazýva *caritas*. A teda *caritas* je akési **priateľstvo s Bohom**. Caritas je láska, ktorá vidí oceňuje veľkú hodnotu osoby (stáva sa „drahocennou“, „cara“ – z toho je *caritas*). Videli sme, že základom priateľstva počestnosti je čnosť, ktorá je dobrom osoby ako takej. Najvyššie a najsvätejšie priateľstvo je vtedy, keď priatelia zdieľajú Boha ako Najvyššie Dobro.

Láska k nepriateľom – nie je to proti reciprocite vlastnej priateľstvu? Nieкого možno milovať kvôli inej osobe, kvôli priateľstvu, ktoré chová k priateľovi, miluje všetkých, ktorí mu patria, či už sú to jeho deti, sluhovia alebo majú s ním akýkoľvek súvis. A láska môže byť taká veľká, že objíma všetkých, ktorí patria k priateľovi, aj keď mu títo ubližujú alebo ho urážajú. A práve týmto spôsobom sa nadprirodzená láska (*caritas*) rozširuje aj na nepriateľov, ktorých miluje z lásky k Bohu, ktorý je hlavným objektom tohto priateľstva. „Samozrejme, že z lásky k Ježišovi mu odpúšťam, a chcem, aby bol so mnou v nebi.“ To sú slová ani nie dvanásťročného dievčatka, ktoré vo vysokej horúčke a v strašných bolestiach leží v nemocnici v Nettune a prežíva posledné chvíle života. To je láska k nepriateľovi z lásky k priateľovi, ktorým je pre ňu Ježiš.

Rozličné druhy priateľstva, dobré a užitočné, pravé a nepravé, sväté priateľstvá, manželstvo ako najvyššie priateľstvo

Svätý František Saleský o priateľstvách

“Podľa druhu tohto spolo enstva a podľa hodnôt, ktoré si priatelia vymieňajú, sú na svete rozmanité priateľstvá. Ak sú hodnoty skoro nijaké a bezcenné, vtedy priateľstvo nie je ni hodné. Ak sú hodnoty veľké a cenné, vtedy aj priateľstvo je dobré a užito né. Spolo enstvo, ktoré v sebe nemá ni duchovného, ale sa zakladá len na zovňajšku, napríklad na peknej, tvarovanej postave, tvári, tane nom umení, obratnosti v hre a športe, na krásnom speve, na jemných, vybraných spolo enských spôsoboch, nie je hodné mena priateľstva. Takéto sú oby ajne priateľstvá mladých ľudí, ktorí sa dajú ľahko strhnúť pôvabným zovňajškom a vycibrenými spolo enskými spôsobmi, lebo ešte nemajú celkom zrelý úsudok a stálu, pevnú nosť. Také priateľstvá ani dlho netrvajú a pominú rýchlo ako letná búrka.” (*Filotea*, III, 15. kap.)

“Drahá Filotea, o každom lovekovi maj dobrú mienku, ale priateľstvo uzavri len s takými, ktorí ťa môžu napomôcť v duchovnom a nostnom živote. Ím hodnotnejšie sú nosti, tým lepšie a dokonalejšie je tvoje priateľstvo. Priateľstvá, ktoré uzavierame, aby sme pokro ili vo vede a vzdelaní, sú chvályhodné. Omnoho vyššie však stoja priateľstvá, ktorých zmyslom je pokrok a prehĺbenie vnútornej osobnosti, pokrok v životnej múdrosti, pokrok v nostiach, ako opatrnosti, spravodlivosti, miernosti, stálosti a mravnosti. Ak sa usiluješ svojim priateľstvom pokro iť na ceste lásky k Bohu, v cvi ení sa v nábožnosti a v starosti o vnútorný náboženský život, tvoje priateľstvo je vzácne a vznešené. Pochádza od Boha, žije z Boha, vedie k Bohu a ve ne pretrvá v Bohu.” (*ibid.*)

Potom dáva rady o nebezpečných priateľstvách...

Priateľstvo ako liek proti konzumnému individualizmu a egoizmu

Realita pastoračnej skúsenosti ma presvedčuje, že dnes majú napríklad mladí ľudia skutočne veľkú ťažkosť udržovať priateľské vzťahy, ktoré by sa nepremenili na citové ľúbostné vzplanutia. Kresťanská spiritualita samozrejme nikdy nebola naivná, pokiaľ ide o citový život a vnímala slabosť ľudskej prirodzenosti. Je paradoxné, že to, čo sa dnes považuje za normálne, a to je nezodpovedný citový život, pred tým kresťanská spiritualita vždy varovala. Stačí si prečítať niektoré klasické texty kresťanskej spirituality, ako je napríklad Filotea od svätého Františka Saleského. Citujem: “Ak sa pestujú tieto prelietavé priateľstvá medzi osobami rôzneho pohlavia a bez úmyslu uzavrieť manželstvo, hovorí sa im milkovanie. Pretože sú to len akési zmätky či skôr preludy priateľstva, nemožno ich pre ich nesmiernu plytkosť a nedokonalosť nazvať ani priateľstvom, ani láskou.” Je obdivuhodné, s akým realizmom a poznaním ľudskej prirodzenosti a psychológie potom opisuje toto milkovanie. Na druhej strane však kresťanská spiritualita bola vždy presvedčená o potrebe pravých priateľstiev. Citujme znovu svätého Františka Saleského: “Hocikto ti snád’ povie, že človek nemá mať žiadne osobné náklonnosti ani priateľstvá, pretože tieto potom zaberajú celé srdce, rozptyľujú myslenie a vyvolávajú žiarlivosť – ale táto rada je mylná. Iste sa nedá popierať, že Pán Ježiš pocítoval zvláštnu náklonnosť k svätému Jánovi, k Lazárovi, Marte, Magdaléne... Je známe, že svätý Peter nežne miloval svätého Marka a svätú Petronilu, svätý Pavol zasa svojho Timoteja a svätú Teklu. Svätý Augustín dosvedčuje, ako úplne jedinečne miloval svätý Ambróz svätú Moniku pre jej vzácne cnosti a ako zasa ona vrúčne milovala jeho ako nejakého Božieho anjela. Ale nerobím správne, že ťa zdržujem niečím, čo je tak jasné. Ved’ svätý Hieronym, svätý Augustín, svätý Gregor a svätý Bernard a všetci najväčší Boží služobníci udržovali veľmi úzke priateľstvá, a ich dokonalosť tým nijako neutrpela. Svätý Pavol, keď vytýka pohanom ich skazenosť, ich obviňuje: “nevedia sa s nikým zniest’, nepoznajú lásku...” (Rim 1, 31), to znamená s nikým sa nepriatelía. A svätý Tomáš vyznáva, ako všetci dobrí filozofi, že priateľstvo je cnosť. Myslí tým, priateľstvo k jedincovi, pretože dokonalé priateľstvo sa nemôže vzťahovať na veľa ľudí. Dokonalosť teda nie v tom nemať žiadne priateľstvá, ale v tom mať iba také, ktoré je dobré, sväté a ušľachtilé.”

Dnešný svet stráca zmysel pre hlboké a čisté priateľstvá, pretože stráca zmysel pre pestovanie cností, pre spoločenstvo duchovných dobier a rozplýva sa v náhražkach pravej lásky, v povrchnej zmyselnosti a plytkej emocionálnosti.

Katechizmus predkladá priateľstvo ako liek v boji o čistotu: „**2347** Čnosť čistoty sa rozvíja v priateľstve.[\(374\)](#) Ukazuje učeníkovi, ako nasledovať a napodobňovať toho, ktorý si nás vyvolil za svojich priateľov, úplne sa nám daroval a dáva nám účasť na svojej božskej prirodzenosti. Čistota je príslubom nesmrtnosti. Čistota sa prejavuje najmä v priateľstve s blížnym. Priateľstvo pestované medzi osobami toho istého alebo rozdielneho pohlavia je veľkým dobrom pre všetkých. Vedie k duchovnému spoločenstvu.“

Priateľstvo je aj liekom pre zranenú emocionalitu homosexuálne cítiacich ľudí. Philippe Ariño, parížsky homosexuál žijúci podľa katolíckej morálky: „Mám viac pôžitku z odopretia si toho, čo mám

rád (sex a homosexuálna citovosť), ako z konzumovania a ničenia tých úžasných nezištných mužských priateľstiev, ktoré mi dávajú radosť zo života.“ (<https://www.postoj.sk/3730/homosexual-philippe-arino-cirkev-o-homosexualite-pochopila-vsetko>).

Manželstvo ako najvyššie priateľstvo

V *Amoris laetitia* nachádzame 16 krát slovo priateľstvo. Cituje sa v ňom často práve doktrína svätého Tomáša Akvinského o priateľskej láske. Vo štvrtej kapitole nazvanej „Láska v manželstve“: „Po láske, ktorá nás spája s Bohom, je manželská láska „najväčším priateľstvom“ (*maxima amicitia*)². Je to zväzok, ktorý obsahuje všetky charakteristiky dobrého priateľstva: hľadanie dobra druhého, vzájomnosť, intimitu, nežnosť, stabilitu a podobnosť medzi priateľmi, ktorá sa buduje zdieľaním života. Avšak manželstvo k tomu dodáva aj nerozlučnú výlučnosť, ktorá je vyjadrená v stabilnom projekte zdieľania a spoločného budovania celej existencie“ (123).

„Okrem toho je manželstvo priateľstvom, ktoré obsahuje aj znaky vášne – avšak vždy orientovanej na stále stabilnejšiu a intenzívnejšiu jednotu. Toto osobitné priateľstvo medzi mužom a ženou získava všeobjímajúci charakter, ktorý sa dáva jedine v manželskom spojení. Práve preto, že tento zväzok je všeobjímajúci, je aj výlučný, verný a otvorený na plodenie. Všetko sa zdieľa – vrátane sexuality – vždy vo vzájomnej úcte“ (125).

126. V manželstve je dobré starať sa o radosť lásky. Keď je túžba po pôžitku obsesívna, uzatvára človeka do jedinej oblasti a neumožňuje mu objaviť iné druhy uspokojenia. Radosť, naopak, rozširuje schopnosť mať potešenie a umožňuje nájsť chuť v rozličných skutočnostiach, aj vo fázach života, v ktorých pôžitok vyhasína. Preto svätý Tomáš hovorieval, že slovo „radosť“ sa používa na označenie dilatácie šírky srdca.¹²⁷ Manželská radosť, ktorú možno prežívať aj uprostred bolesti, znamená prijať to, že manželstvo je nevyhnutná kombinácia radostí a námah, napätí a uvoľnení, trápení a oslobodení, uspokojení a hľadání, nepríjemností a potešení – stále na ceste priateľstva, ktorá podnecuje manželov, aby sa starali jeden o druhého tým, že si „preukazujú vzájomnú pomoc a službu“.

„Tí, ktorí vstupujú do manželstva, sú pre kresťanské spoločenstvo „vzácnym zdrojom, lebo keď sa úprimne snažia rásť v láske a vo vzájomnom darovaní, môžu prispieť k obnoveniu samotnej štruktúry celého tela Cirkvi: osobitný spôsob priateľstva, ktorý prežívajú, sa môže stať ‚nákazlivým‘, a pomôcť tak celému kresťanskému spoločenstvu, ktorého sú súčasťou, aby rástlo v priateľstve a bratstve.“ (207)

² SV. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa contra gentiles*, III, 123